

Volební inženýrství v ČR

POL276

Velké plány, drobné změny, intervenující soud

- Řada více či méně neutřelých nápadů na volební reformy
- Řada změn ovlivněna, nebo vynucena rozhodnutím Ústavního soudu
- Realizované změny jsou spíše drobné
- I drobná změna může mít viditelný dopad

Zavedení klausule pro koalice

- V roce 1992
- Doposud: 5 % na území republiky bez ohledu na počet stran v koalici
- Nově: pro ČNR koalice 2 stran 7 %, 3 stran 9 % a více stran 11 %, pro FS 2 a 3 strany 7 % a více stran 10 %
- Cíl: ochrana před přílišnou fragmentací
- Bezprostřední efekt: transformace LSU – z koalice strana s kolektivním členstvím
- Dlouhodobý efekt: neexistují koalice (až na výjimky), ale nalezeny cesty, jak je obejít (ODS s podporou Soukromníků...)

Změna nákladů a zisků plynoucích z účasti ve volbách

- V roce 2001 (ve více krocích)
- Doposud: vratná kauce 200 000 Kč za kandidaturu v jednom kraji (vrací se stranám se ziskem přes 5 %), strana se ziskem nad 3 % dostává za každý hlas 90 Kč
- Nově: nevratná kauce 15 000 Kč za kandidaturu v jednom kraji, strana se ziskem přes 1,5 % získá za každý hlas 100 Kč
- Bezprostřední efekt: vzrostl počet kandidujících subjektů (1998 – 13, 2002 – 29), na příspěvek na hlasy dosáhly 2 neparlamentní strany (v roce 1998 1 neparlamentní strana)
- Dlouhodobý efekt (nemusí ale souviset jenom s uvedenou změnou): počet kandidujících stran zůstává přes 20

Vyplatí se kandidovat do Poslanecké sněmovny?

Hlasy	Do 2001	Od 2001
1 %	- 1 600 000	- 210 000
1,5 %	- 1 600 000	7 290 000
2 %	- 1 600 000	9 790 000
3 %	11 900 000	14 790 000
4,99 %	20 855 000 – 22 255 000	24 740 000
5 %	21 100 000 - 22 500 000	24 790 000
10 %	45 000 000	49 790 000

Údaje platí při 5 000 000 platných hlasů (účast necelých 60 %) a kandidatuře ve všech krajích

- Mimo tabulku: strana se ziskem přes 3 % získá roční příspěvek (v 90. letech 3 – 5 milionů, dnes 6 – 10 milionů), za každý mandát v PS dále roční příspěvek (v 90. letech 500 tisíc, dnes 900 tisíc)

Změna v počtu a váze preferenčních hlasů I.

- V roce 2002
- Doposud: volič má 4 preferenční hlasy, k posunu na kandidátní listině je nutné získat 10 % z celkového počtu hlasů
- Nově: volič má 2 preferenční hlasy, k posunu stačí 7 %
- Bezprostřední efekt: v roce 1998 preferenční hlasování změnilo 2 mandáty, v roce 2002 12
- Krátko/střednědobý efekt: v roce 2006 změna 6 mandátů (rok 2002 zkreslen koalicí KDU-ČSL a US-DEU, na kterou připadlo 10 změn)

Změna v počtu a váze preferenčních hlasů II.

- V roce 2010
- Doposud: volič má 2 preferenční hlasy, k posunu na kandidátní listině je nutné získat 7 % z celkového počtu hlasů
- Nově: volič má 4 preferenční hlasy, k posunu stačí 5 %
- Bezprostřední efekt: „kroužkovací revoluce“, z nevolitelných míst se dostalo 46 kandidátů
- Střednědobý efekt: „revoluce“ se již neopakovala, ale stále je podíl poslanců z nevolitelných míst nezanedbatelný (29 v roce 2013, 28 v roce 2017)

Největší realizovaná reforma

- V roce 2002 – „vynucená“ změna volebního systému do PS (Ústavní soud zrušil schválenou reformu z roku 2000)
- Doposud (v roce 1998): 8 volebních obvodů, Hagenbach-Bischoffova kvóta, 2 skrutinia (na úrovni krajů a celostátní), klausule 5, 7, 9 a 11 %
- Nově: 14 volebních obvodů, D´Hondtův dělitel (1 skrutinium), klausule 5, 10, 15 a 20 %

Volby	Změna mandátů	Strany
2002	2	+2 ODS, -1 KSČM a Koalice
2006	9	+4 ODS, +5 ČSSD, -1 KSČM, -2 KDU, -6 SZ
2010	4	+1 ČSSD, +3 ODS, -1 TOP09 a KSČM, -2 VV
2013	7	+3 ČSSD, +4 ANO, -1 KSČM, Úsvit a KDU, -2 TOP09 a ODS
2017	14	+13 ANO, +1 ODS, -1 ČPS, SPD a KSČM, -2 KDU, -4 TOP09, -5 STAN

(Některé) nere realizované změny a nápady I.

- Reforma z roku 2000 (na základě opoziční smlouvy ODS a ČSSD) – pokus o zásadní proměnu systému („nepoměrný“ poměrný systém): 35 volebních obvodů, český D’Hondt, klausule 5, 10, 15 a 20 %; systém by vedl k velkému zvýhodnění velkých stran (např. ANO v roce 2017 by získalo 125 mandátů, v roce 2013 by dvoubarevná vláda ČSSD a ANO měla 128 křesel místo 97, v roce 2010 by ODS a TOP09 nepotřebovaly do koalice VV)

(Některé) nerealizované změny a nápady II.

- Reformní pokus Topolánkovy vlády – snaha o propojení dvou principů; zvýhodnění nejsilnější strany na úkor ostatních a srovnání poměrnosti výsledků ostatních stran:
  - z celkem 6 návrhů, z nichž 3 byly rozděleny do subvariant, vybrána kombinace 8 volebních obvodů a Hagenbach-Bischoffovou kvótou, mandáty z 2. skrutinia by připadly vítězi
  - kvůli pádu vlády se nedostal návrh do Sněmovny
  - v roce 2017 by ANO získalo 96 mandátů, na druhé straně třeba STAN by posílili na 8 křesel
  - Jiné z navržených variant byly více svázané s tehdejší realitou a dnes by nevedly ke zvýhodnění vítěze, ale jen k pomoci malým stranám (nebo naopak)

(Některé) nerealizované změny a nápady III.

- Evergreenem návrhy na zavedení většinového volebního systému
  - Dvoukolový (např. iniciativa Přímá volba poslanců)
  - A. Babiš v O čem sním... zmiňuje jednokolový systém podle britského vzoru
- Neotřelý volební systém Karla Janečka (Demokracie 2.0, inovovaný na 2.1)
  - Více viz seminář

Na cestě k nové reformě

- únor 2021 – zrušeny rozhodující pasáže volebního zákona (klausule pro koalice, kombinace počtu obvodů a D'Hondtova dělitele)
- Obtížné hledání shody
- Zdánlivé shody – zachování 14 krajů, klausule pro koalice ano, ale mírnější
- Vyvěřající neshody:
  - Zejména ANO koketuje s 1 obvodem
  - Celostátní přepočítání a „rozpuštění“ mandátů do krajů x krajské skrutinium a celostátní zbytkové mandáty
  - Striktní proporcionalita x zvýhodnění vítěze x zvýhodnění velkých
  - Náznaky posílení role stran při určení zvolených kandidátů